

לבנינה של תורה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תלא

כט בסיון תשפ"ב

פרשת "חקת"

בְּשׁוּבָךְ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים

חשיבות לימוד מוסר ואמונה (ה)

האי סֵפֶר הַזֶּה, יִפְקֹן בֵּיה מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמִי². על ידי לימוד ספר ה'זוהר' הקדוש ייצאו ישראל מגלותם ברחמים ובאהבה, שהלוא זהו עניינו של ספר זה - האהבה ההדדית שבין הקב"ה לעם ישראל.

לימוד ה'זוהר' הקדוש הוא לימוד החלק הנשמתי. אנו אמנם עדיין איננו במדרגה זו, אך לימוד זה מתפרט ומופיע דרך הלבושים של ספרי האמונה³, כספר 'הכוזרי', כספר 'מסילת ישרים' (על אף שהוא מוכר כספר מוסר מכל מקום גנוזה בו פנימיות כקומה על גבי קומה), כספר 'נפש החיים', ובעיקר כל ספרי מרן הראי"ה קוק זצ"ל ובנו הרב צבי יהודה וכן שאר ספרי האמונה והמוסר הנלמדים בבית מדרשנו. זהו עניינה לדורנו של משנתו של הרב זצ"ל, שהיה גדול הדור ופארו לכל הדעות.

במהלך 'זמן קיץ' אנו עוסקים בבירור חשיבות לימוד החלק הנשמתי של התורה. יש להבין את המציאות הרוחנית בה שרוי עם ישראל כדי להבין לאשורם את דברי רשב"י שהבאנו בל"ג בעומר: אוי לאותם שלומדים תורה, אך אינם עוסקים בחלקה הנשמתי.

"דִּדְךָ לַעֲבֹד גְּאוּלִּים"

ישנו משפט נוסף ב'זוהר' הקדוש בו רשב"י אינו רק זועק על הבעיה והכאב, אלא מגלה לנו שעל ידי לימוד החלק הנשמתי של התורה עם ישראל ייצא מהגלות. משמעות הדברים היא ששלמות הגאולה תלויה בשלמות הופעת התורה ובשלמות הופעת עם ישראל, היינו היות עם

ישראל כולו בארצו. כך כותב רבי שמעון בר יוחאי ב'זוהר' הקדוש¹: "וּבְגִין דְּעִתִּידִין יִשְׂרָאֵל לְמִטְעָם מְאִילָנָא דְחַיִּי" - ככל שתלמד זוהי רק טעימה בעלמא מהנועם האלוקי הגדול הגנוז באילן החיים - "דְּאֵיהּ וְ

² פירוש הסולם: "ומשום שעתידים ישראל לטעום מעץ החיים, שהוא ספר הזוהר הזה, יצאו בו מן הגלות ברחמים".

³ עיין שיחות הרב צבי יהודה, תלמוד תורה, שיחה א, פסקה 13

¹ פרשת נשא, דף קכד, עמוד ב

"יִזְהַב הָאָרֶץ הַזֶּה טוֹב"

חז"ל אומרים: "כיון שגלו ישראל ממקומן - אין לך ביטול תורה גדול מזה". לכאורה מימרא זו איננה מובנת. הלוא כל לימודינו הם מספרים שחוברו בתקופת הגלות - הבבלי, הרמב"ם, הרשב"א, הרמב"ן ושאר הראשונים, ה'משנה ברורה'. וכי לא הייתה תורה בגלות? כוונת הדברים היא שתקופת הגלות היוותה ביטול תורה באיכות. "אורייתא וישראל חד הוא"⁵, על כן שלימות הופעת התורה כרוכה בשלימות הופעתו של עם ישראל. כשעם ישראל בשלימותו בארץ ישראל יכולה להופיע התורה על כל שלימותה הרוחנית הגדולה והאין סופית.⁶

כל מי שהתחיל לטעום טעמה של תורה חש יותר ויותר עד כמה התורה יותר ויותר גדולה. כאשר פותחים דלת נכנסים לאולם יותר גדול, פותחים עוד דלת ונכנסים לאולם עוד יותר גדול.⁷ אף על פי כן כל התורה הגדולה שלפנינו הינה אך כקרן אור לעומת השמש הגדולה המבליחה דרך החלון ומאירה לכל בית המדרש, אשר היא בעצמותה אור אין סופי.⁸

"כִּי עֵין בְּעֵין יֵדָא"

זהו עומק המשמעות של שיבת עם ישראל לארצו ושל בניין מדינת ישראל, על אף כל הקשיים הרבים. אמנם, רק על ידי לימוד אמונה רוכשים את המשקפיים המאפשרים להתבונן נכונה על התקופה שאנחנו חיים בה כראשית צמיחת גאולתנו.⁹ זוהי תורתו של מרן הרב

⁴ חגיגה, דף ה, עמוד ב

⁵ עיין זוהר, אחרי מות, דף עג

⁶ עיין אורות התורה, פרק א, אות ג: "וצריכה אדץ ישראל להיות בנויה וכל ישדאל יושבים עליה מסדרים בכל סדריהם, מקדש ומלכות, כהונה ונבואה, שופטים ושוטרים וכל תכסיסיהם, אז חיה היא תורה שבעל פה בכל זיו תפארתה".

⁷ עיין רוח חיים, פרק ו, משנה א: "כי על ידי אור שהשגנו נראה שיש עוד אור ונקוה להשיגו, כדמיון הנכנס לחדר המלך בבית גנזיו המלא אור יקרות, ומשם רואה דלת לחדר פנימי עוד וחפץ לכונס לתוכו, ומשם רואה עוד חדרים פנימים, וכל הקרוב יותר לחדר המלך עצמו, יותר יקר ומהודר עד אין חקר מהחדר החיצון. ואם לא נכנס מתחלה בהחדר הראשון, לא היה יודע מאומה אם יש חדרים פנימים זה לפנים מזה. וכן לענין התורה, כי על ידי אור שמשגי מתחלה רואה כי יש עוד אור גדול מזה וכן להלאה. ועל ידי זה יתאוו תאוה להבין ולהשיג עוד, עד כי ישיג כל סתרי העולם ומלואה".

⁸ עיין קהלת רבה, פרשה יא: "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח".

⁹ עיין אגרות הראיה, אגרת תמז: "כי אין כמעט גם ספר קבלה אחד שלא ידבר על דבר ארץ ישראל וגאולה, כי הקבלה כולה היא צפיית ישועה... וחכמי ישראל לא יוכלו לדבר בחזון אמת ונורא זה כי אם על ידי ארץ וגאולה".

זצ"ל ותלמידיו, ובראשם בנו ממשיכו הרב צבי יהודה זצ"ל. בלעדיה הולכים בחושך בראיית המציאות ולא מבינים דבר.

חשבתי על משל נפלא לעניין הזה. אדם נכנס לאולם גדול לראות מיצג תלת ממדי. לצידו יושב אדם אחר. לפני שניהם מוצג מופע הכולל פעלולים ויכולות טכנולוגיות מדהימות, אלא שיש צורך להניח משקפיים מיוחדים כדי להבחין במימד השלישי ולראות את היופי של המיצג הזה. מי שנכנס לאולם ללא משקפיים מיוחדות אלו, הכיסא שלו אכן ינוע והוא יחוה את כל הדברים הללו, אך העיקר יחסר מן הספר. כך לחיות בדורנו ללא המשקפיים של הרב זצ"ל והרב צבי יהודה בדורנו משול לכניסה למופע תלת ממדי מבלי לראות את המופע עצמו, אלא רק לשבת שם, לסבול מהכיסא המתנועע ולא להבין שזהו חלק ממופע נהדר.

"אִדּוּ חֶדֶשׁ עַל צִיּוֹן תֵּאִדּוּ"

לימוד אמונה מפגיש אותנו עם מדרגת חיים רוחנית גדולה יותר, עם חלק מאורה הגדול של השמש הגדולה שרשב"י מדבר עליה. שמש זו האירה בתקופת הנביאים. בתקופה ההיא נבאו ברחובות ערי ישראל רבבות נביאים, "כפליים כיוצאי מצרים"¹⁰, ומקדש קם בליבה של ירושלים בימי שלמה. בימים ההם "קיימא סיהרא באשלמותא", כפי שמביא הרב ב'למהלך האידיאות'¹¹. דברים נפלאים עוד יתחדשו ביתר שאת בעזרת ה' בקרוב בימינו, מתוך תהליך הדורש סבלנות, בעת הגאולה השלמה בה יזרח שוב האור הגדול.¹²

הרב זצ"ל זעק כל העת שהתרופה למחלותיו הרוחניות של הדור היא לימוד האמונה. בלימוד זה גלומים המענה האמיתי לשאלות הגדולות וכן ההבנה וקריאת המציאות הנכוחה של תהליך הגאולה שאנו בעיצומו.

זוהי גם התשובה האמיתית להתמודדות האופפת אותנו עם עולם המסרים הרדוד שכולנו קולטים היום באמצעות אמצעי המדיה. כשזוכים לבנות עולם רוחני

¹⁰ מגילה, דף יד, עמוד א

¹¹ עמוד קד: "לעד לא ישכח מזכרונה אותו תור הזהב שבפריחת ימי שלמה, בבניין הבית הראשון... בהבעת עושר האידיאה האלקית והלאומית המשולבות זו בזו בהתאמה הרמונית, 'וקיימא סיהרא באשלמותא'. אז באותה התקופה... שאפה האידיאה הלאומית רוח חיים מלאים... ותינק זיו הדרה מהרעיון הלאקי הטהור".

¹² שם, עמוד קטז: "עתה מכות הן גלים, האידיאה האלקית והלאומית, למהלך התאחדותן הטבעית הברורה בתחית האומה".

חדשה, כמכתב חדש. **"רוח הקודש צווחת ואומרת"**¹⁵: **'וְתִפְּשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי'**, כך זועק הנביא ירמיהו. רש"י במקום מסביר שהכוונה היא לסנהדרין. הדברים מבהילים, משמעותן של מילים אלו היא שניתן להיות חבר בסנהדרין, ללמוד ש"ס ופוסקים ולדעת להכריע בהלכות קטנות וגדולות, ואף על פי כן להיות חלילה בגדר **"לֹא יִדְעוּנִי"**, במידה ולא עוסקים ביסודות דעת ה'. אדם כזה אמנם יודע את השפה, אך הוא לא הגיע למדרגה הגבוהה יותר של **"לדעת את ה'"**, כפי שברור שאדם הלומד תורה אך אינו לומד מוסר ייתכן ומידותיו לא תהיינה מתקנות כפי הצורך. **"על כן תפוג תורה, 'חכמות סופרים תסרח' ו'עמא דארעא אזלא ודלדלא"**¹⁶. כל אלו הם סימנים של ימות המשיח. **"אין דובר דבר ואין מחזיק יד. לא עת חבוק ידיים העת הזאת לנו..."**

על כן אנחנו כולנו חייבים להתעודד בחיל עוז ואומץ, בבטחון ובגבורה פנימית, לקבוע מסכת ברחבה לכל המקצוע הגדול של תורת הלב והמחשבה, לכל הלכות הדעות שבתורה, מתחתית המדרגה של הלימוד המוסרי היותר נמוך וקל" - הסברנו שהלימוד המוסרי עוסק בתיקון חלק הרצונות והתאוות של הנפש והרוח, ועל אף הקושי שבו הוא הצד התחתון. מעליו מצויה קומת לימודי האמונה, אשר מעליה שוכנת בפנימי פנימיות נשמתא דנשמתא דאורייתא, היינו פנימיות התורה - **"עד רום פסגת המחשבה היותר עליונה ורוממה, עד מרום שיח קודש של רזי עליון וסתר תורה...", שזו הייתה מדרגתו של הרב זצ"ל.**

"אבל מאוד מאוד אנחנו חייבים בשמירת הסדר, וחלילה לדלג אף מדרגה קטנה, רק הכל כסדר". ישנו סדר - בתחילה לומדים היטב 'מסילת ישרים', לאחר מכן 'כוזרי' ובמקביל עולים ומעמיקים. כיום, מתוך שטחיות הדור, ישנה תופעה המכונה **"קבלה לעם"**. אנשים סבורים שניתן ליטול דברים עליונים ו"למכור אותם" בזיל הזול. לא כך היא האמת, אלא יש לבנות הכל לפי סדר ולא לדלג על מדרגות. **"בדעה צלולה וגדולת הנפש, בזריזות ובמתניות, בסדר שיביאנו לדבר דברינו בשפה ברורה, נאה ומדוייקת, וד' ייתן מפיו חכמה דעת ותבונה"**.

-אמוני חיים ברמה אחרת. כאשר אדם חש מלאות רוחנית הוא מלא גם מבחינה נפשית. הדבר אף מסוגל לתת מענה לכוחות אפלים אחרים הקיימים באדם. את החושך לא ניתן לכבות, אולם אדם החי באור, מתוך חיי נשמה גדולה, שרוי בעולם אחר. כמובן, שאין הדבר פוטר מחובת התקנת סינון לאינטרנט, שהלוא **"אל תאמין בעצמך עד יום מותך"**¹³. החזקת אינטרנט לא מסונן הריהי כהתאבדות. על ידי כך אדם עלול לאבד שלב אחר שלב מבלי להרגיש, הן את העולם הזה שלו והן את עולם הבא שלו, ואפילו את משפחתו. התשובה לעולם שבו אנו חיים כיום, עולם רווי מסרים רדודים, מלוכלך ומשמיץ, היא בניית קומה של מדרגה רוחנית גבוהה יותר בלימוד מוסר ולימודי אמונה.

"דֶּדֶךְ אֱמוּנָה בְּחֶרֶתִּי"

נלמד יחד את אחת מאגרותיו של הרב זצ"ל, אגרת משמעותית, שכאשר למדתי אותה בשיעור א' שינתה לי את דפוס המחשבה על החיים כולם. לא אוכל כעת להיכנס לכל הפרטים, אך אני מקווה שהציבור ייקח את הדברים לתשומת ליבו, יתבונן בהם ואף ילמד את האגרת שוב בחברותא ב'סדא אמונה ומוסר'.

כותב הרב¹⁴: **"לכבוד אחינו הצעירים האהובים אחינו האהובים תופסי התורה"** - אלו הם אנחנו - **"היושבים על אדמת הקודש"** - וביתר שאת אלו היושבים בירושלים, **"שלום"**.

הנני כותב לא מפני שיש בי כוח לכתוב אלא מפני שאין בי כוח לידום... ברוך ה' הננו עוסקים בתורה, בגופי הלכות" - במשך כל היום אנו לומדים בישיבה ש"ס, פוסקים, ראשונים ואחרונים. "צריכים אנחנו לשים לב שהם הינם שערים למחשבה הפנימית ואוצר הגנוז, אוצר יראת ה' טהורה, שהוא ראשית דעת ומקור החכמה". עלינו להבין שלימוד החלק ההלכתי - גופי התורה: ש"ס ופוסקים - זהו אכן הבסיס, אך הוא דורש לב ונשמה, כי אלמלא כן הכל עלול לגווע.

"אבותינו הגדולים הורישו לנו את האוצר הגדול והטוב בלב פנימה, בעמקי נשמה... הקובלנא הזאת" - טענה זו - "היא ישנה, אבל היא מוכרחת להתחדש כפרוטגמא

¹⁵ ירמיהו, פרק ב, פסוק ח
¹⁶ סוטה, דף מט, עמוד ב

¹³ אבות, פרק ב, משנה ד
¹⁴ אגרות הראיה, אגרת כז

גבוהה יותר של חיים, שעליה להיתפח עוד ועוד. "עד שבמשך הזמן ידע כל עם ד', הצמא מאוד לדבר ד', שמציון תצא תורה ואורה...", שמישיבת הכותל תצא תורה ואורה.

כמובן שתביעה זו אינה נוגדת את זרימת כוחות החיים ועוצמתם, כפי שב"אגרת התשובה" הרב זועק כנגד זאת ועל הצורך להיות מלא חיים שמחה ואושר אמיתיים¹⁷. "אבל חלילה לנו להשתומם ולהתרחק מן החיים, אנחנו חייבים לעבוד עם החיים ובעד החיים, כדי לקדש את החיים, לרוממו ולעדנו. חלילה לנו ממחשבות קודרות ונוגות, המטמטמות את הלב ומחשיכות את הנפש. הן אינן באות כי אם מלימוד של ארעי והבנה שטחית. אבל הלימוד הקבוע, השואף להגדיל את הרכוש של הידיעה, בפרט בהמקצוע הגדול של הדעה והמחשבה צריך שיעודד את הנפש וישמח את הלב". יש צורך בלימוד יומי קבוע ומסודר, המתקדם קומה אחר קומה. כך גדלים אנשים רציניים. יחד עם זאת איננו מתנתקים ובורחים מן החיים בכללם.

כולנו מתבוננים בהערצה על דמויות מופת מעוררות השראה בנות-דורנו, כרועי קליין הי"ד וכדו'. תעצומות הנפש שהיו גלומות בהן נבעו מלימוד התורה הגדולה הזו. כך נבנה מודל של גדלות, המתפתחת רק אם נכנסים לאולם של "ראשית צמיחת גאולתנו" עם המשקפיים המתאימות הצופות עין בעין בשוב ה' ציון. ביכולת משקפיים אלו, המתעצבות על ידי תורתו הגואלת של הרב זצ"ל, להבחין ברב מימדיות שאנו חיים בתוכה - מחד ארץ פורחת ומדינה הצוברת שיאים בכל התחומים ומצד שני שאלות מוסריות וקשות ובעיות בקרב קרבניטי המדינה. אך דווקא הן מקנות את הפרספקטיבה הנכונה, את היכולת לראות את היופי ולקבל במידה הנכונה את הזעזועים מתוך שקלול התמונה הכוללת, מתוך הראייה עין בעין בשוב ה' ציון.

כעת יורד הרב למישור המעשי: **"חלק גדול רשום ומצוין בכל יום ויום"**, על כל אחד מאיתנו לקבוע לעצמו זמנים ללימוד אמונה ומוסר. **"אמנם רק חלק, כי ארבע אמות של הלכה הם היסוד, עיקר כוח החיים, שהכל עליו נבנה"**. הבסיס הוא לימוד ש"ס ופסוקים כל היום. אולם, גם חלק עיקרי זה **"הוא גם כן יגדל ויפרח, יחזק ויגב, לפי תחית המחשבה התובעת את תפקידה בחזקה..."**. כאשר אדם מגבש בקרבו בניין אמוני-נפשי-רוחני, אכן ייבנה בתוכו עולם מופלא, עד כדי כך שדברים זולים כלל לא יחדרו לתחום עולמו הפנימי, שיהיה ספוג ברוחניות. גם אם ב'בין הזמנים' יצרוך תכנים אחרים, מכל מקום הם לא מזוהים עם עולמו הפנימי הרחוק מהם עד מאוד. את עולמו הוא ימצא ברשב"א, ב"יש נוחלין". על ידי כך הכל יתגדל.

"בייחוד בני הישיבות הקבועים באהלה של תורה כל ימיהם" - לרוב, תלמיד בא לישיבה לזמן קצוב, לשנה או לחמש שנים, מה יהא על השנים הללו? בתקופה זו הוא אינו זקוק לדאוג לעצמו לאוכל או לפרנסה, כפי שמו"ר הרב הדרי זצ"ל היה אומר שהישיבה היא כעין המדבר, וכל אחד מהתלמידים הריהו כאחד מאוכלי המן, כאשר המזון מוגש לו למגש ועליו לדאוג רק להניח את הכלים לצד המדיח... וכי יש מה להשוות בין זה לבין המוטל עלינו המבוגרים על מנת שיהיה לנו מה לאכול בצהריים? בעזרת ה' שיזכו כולם להקים משפחות עם ילדים, ולקנות ולסחוב ולעשות... זהו רצון ה'... **"אין עליהם לא עול הוראה ולא טרדת ציבור"**, אתם אינכם זקוקים למסור שיעורים רבים כל כך הרבה, **"שמגמתם היא רק לעסוק בתורה - ודאי אין הפרש באיזה מקצוע שבתורה שהנם עסוקים, עליהם החובה יותר גדולה לתת כבוד לשם ד' ולירושלים עיר הקודש על ידי קביעת מסכת בלמודים הנוגעים לדעת ד' בהרחבה"**, שלא ניכשל חלילה להיות מכלל **"ותפשי התורה לא ידעוני"**. **"באופן שמקיבוץ כולם יצמחו לנו מחברים, מחדשים, הוגי דעות וחושבי מחשבות טובות על ישראל, תורתו וארצו"** - כך יצמחו לנו קצינים טובים ואידיאליסטים מתוך התחזקות בלימוד התורה. כיום ישנה תופעה מדהימה בצבא שחיילים לומדים גמרא. בזמני מצב כזה לא היה קיים. אני מצדיע לחיילים של היום. זוהי קומה

¹⁷ אגרות הראיה, אגרת שעח: "ביסוד הכל צריכה לבוא ההסברה הכללית של בטחון התשובה, ועוצם השלוח, ושמחת עז, שצריכה להיות מתלבשת הנפש של איש אשר אור התשובה מאיר בנשמתו".